

Notes sobre la banca de la restauració: «Crédito Gerundense»

Després del sexenni democràtic 1868-1874, la Restauració és un període en què torna a dominar l'oligarquia i l'autoritarisme centralista i es consolida una certa estabilitat política que afavoreix el desenrotllament dels negocis de la gran burgesia, el creixement del capitalisme espanyol. En el cas concret de Girona és també una etapa de transformacions i innovacions crement industrial (el 1889 és engegada la fàbrica Grober), instal·lació d'una xarxa ferroviària per enllaçar les comarques (Palamós, Sant Feliu, Olot) enllumenat elèctric dels carrers, enderrocament de les muralles, expansió cap al Pla, etc.

La Restauració coincideix també amb l'edat d'or de la indústria tapera de la Costa Brava i amb l'obertura de les primeres oficines bancàries a Girona-ciutat.

Precisament, durant els darrers anys de la dècada del 1870 i primers de la següent, es produí a Catalunya el moment eufòric de la «febre d'or» descrita per Narcís Oller, una època de grans negocis bursàtils que condicionaren l'aparició d'una munió d'entitats bancàries fundades, moltes vegades, per calculadors fàcils i aventurers precipitats amb el pretext de realitzar negocis-fantasma que no existien sinó en el magí de llurs projectistes. El mercat fou envaït per una gran massa de paper, que representava per als posseïdors uns dividendes passius de consideració.

Durant els anys 1881 i 1882, un conjunt de 42 bancs nous foren oberts en el territori hispà, 27 dels quals van ser instal·lats a Catalunya: 15 a Barcelona, 2 a Lleida i Girona i 1 a Igualada, Manresa, Mataró, Terrassa, Tortosa, Sabadell, Vilanova i Valls. La resta fins a 42 es localitza així: 6 a Madrid, 3 a València i a Palma, i 1 a Maó, Manacor i Segòvia.

L'any 1882 es desencadenà la crisi de la borsa de París, que fou mortal per a moltes d'aquestes societats tot just acabades d'estrenar. L'any 1884, 10 dels 27 bancs catalans havien liquidat i d'altres no sobrevisqueren gaire més. Entre els primers hi hem d'incloure «Banco de Gerona» (1881-1884), un dels exemples il·lustratius del moment, com ja vam posar de manifest en un article anterior (1).

L'altre banc que va aparèixer a Girona el 1881 s'anomenava «Crédito Gerundense» i tingué, com molts pocs de l'època una vida relativament llarga, ja que arribà fins al 1896. El panorama bancari gironí fins a la fi del segle XIX abraça altres entitats com la banca Monsal-

per Josep Clara

(1) «Notes sobre la banca gironina de la «febre d'or»: el «Banco de Gerona», a **Revista de Gerona**, núm. 74, 1976.

ESTATUTOS Y REGLAMENTO DEL CRÉDITO GERUNDENSE

SOCIEDAD ANÓNIMA CON DOMICILIO EN GERONA,
autorizada por
D. Narciso Lagrifa y Viola, Notario del Ilustre Colegio
del Territorio de la Audiencia de Barcelona, con residencia
en la ciudad de Gerona,
en 18 de Diciembre de 1881.

BARCELONA.
ESTABLECIMIENTO TIPOGRÁFICO DE LOS SUCESORES DE RAMÍREZ Y C.^a
Pasaje de Escudillers, núm. 4.
1882.

vatge (2), la de Llinàs i Cia., que tenia una caixa d'estalvis annexa (3), la de Quintana i Bassols (4) i la sucursal del «Banco de España».

P. Tedde, en un excel·lent estudi sobre la banca privada espanyola de la Restauració, ha aprofundit en l'estudi d'aquelles entitats bancàries que adoptaren la forma de societat anònima, i ens ha mostrat la decadència de la banca catalana, afectada per les crisis dels anys 1882, 1887 i la més greu i general del 1890. Decadència i debilitat deguda també a la mateixa banca, car «la inercia bancària y la escasa imaginación que demostraban los gestores financieros barcelone-

(2) La Banca Monsalvatge s'instal·là a Girona el 1896: «Ha empezado ya a funcionar en esta capital la casa de banca que los señores Hijos de J Monsalvatge de Olot han establecido en los bajos de su casa de la Subida del Puente esquina a la calle Albareda» (*Diario de Gerona*, 9-1-1896).

(3) Situada al carrer dels Ciutadans, núm. 16, Llinàs i Cia. suspengué els pagaments el 1897. (*Diario de Gerona*, 22-V-1897).

(4) Situada també al carrer dels Ciutadans, número 20 i a la pujada de Sant Martí, 10, pral.

ses se unían a una política de inversiones en valores mobiliarios y obras públicas de resultados, sin duda, negativos» (5).

Les notes que presentem avui es refereixen a una de les entitats esmentades per Tedde, de la qual ja hem avançat entre altres coses el nom: «Crédito Gerundense», societat constituïda a Girona per canalitzar aquestes operacions:

- a) El descompte de lletres i pagarés.
- b) Els préstecs sobre valors mobiliaris i sobre mercaderies.
- c) Les operacions de canvi i arbitratge.
- d) L'admissió de dipòsits i comptes corrents.
- e) L'arrendament i contracta de serveis públics.
- f) La compra i venda de gèneres i valors.
- g) La construcció d'obres d'utilitat general.
- h) Les operacions de caire mercantil o industrial restants.

En una de les il·lustracions que acompanyen l'article se'ns concreta que l'establiment pagava al comptat cupons de deute de l'Estat al 4 per cent exterior bitllets hipotecaris del tresor de l'illa de Cuba, accions i obligacions dels ferrocarrils del Nord, accions de la Companyia General de Tabacs de Filipines, accions dels Ferrocarrils de Madrid a Saragosa i Alacant, etc.

Els fundadors

Promoguda pels vint-i-vuit senyors que relacionem tot seguit, la societat mercantil anònima «Crédito Gerundense» fou constituïda a la ciutat de Girona, el dia 18 de desembre de 1881, segons escriptura atorgada davant el notari Narcís Lagrifa i Viola:

1. Pelaï de Camps i de Matas, Marquès de Camps, ex-diputat a Corts, senador del Regne, hisendat, veí de Barcelona (6).
2. Antoni Mataró i Vilallonga, diputat a Corts, doctor en medicina i cirurgia hisendat, veí de Lloret de Mar.
3. Antoni Canadell i Prats, banquer, veí de Barcelona.

(5) «La Banca privada española durante la Restauración (1874-1914)», al volum col·lectiu del Banco de España, *La Banca española en la Restauración*, I, p. 437. Per a més detalls sobre la banca de l'època cfr. les obres de Voltes, Cabana, Canosa, Tallada, etc. i l'estudi de J. Fontana sobre la «vella» borsa de Barcelona citat a l'article apuntat a la nota 1.

(6) Tenia propietats a Espolla, Salt, Vilablareix, Girona i a 20 municipis més de la «provincia».

Crédito Gerundense.

Este establecimiento participa al publico, que paga al contado y por todo su valor, los cupones de las clases que á continuacion se expresan:

Deuda del Estado al 4 por 100 exterior.

Billetes Hipotecarios del Tesoro de la Isla de Cuba.

Acciones de los ferro-carriles del Norte de España.

Obligaciones id. Prioridad Barcelona.

Acciones de la Compañia General de Tabacos de Filipinas, y

Acciones de los ferro-carriles de Madrid á Zaragoza y Alicante.

Gerona 23 de Diciembre de 1882.

—El Administrador, *Carlos Marti-nez*.

Gerona 3 Enero de 1883.

4. Ramon Sendra i Batista, banquer, veí de Barcelona.
5. Jeroni Pujol i Castañer, comerciant, veí de Barcelona.
6. Joaquim Carreras i Massanet, advocat i hisendat, veí de Girona.
7. Raimon de Falgàs i de Pouplana, advocat i hisendat, veí de Quart però resident a Girona.
8. Joan Monsalvatge i Fossas, banquer, veí d'Olot.
9. Josep Sitjar i Fortià, comerciant i propietari, veí de Girona.
10. Antoni Gironès i Bofill, comerciant, veí de Barcelona.
11. Josep Llens i Soy, comerciant, veí de Girona.
12. Ricard Artigas i Gruart, advocat i comerciant, veí de Barcelona.
13. Carles Martínez i Dalmau, banquer, veí de Girona.
14. Marian Bassols i Vilallonga, advocat, hisendat i comerciant, veí de Figueres.
15. Narcís Busquets i Vilaret, comerciant i propietari, veí de Girona.
16. Alexandre Rovira i Vidal, advocat i propietari, veí de Girona.
17. Francesc Sabater i Sala, comerciant i propietari, veí de Girona.

18. Martirià Ramió i Congost, comerciant, veí de Girona.
19. Llorenç Corominas i Sala, comerciant, veí de Girona.
20. Tomàs Casas i Pla, corredor reial, veí de Barcelona.
21. Josep Pujol i Macià, comerciant, veí de Barcelona.
22. Marià Oliveras i Corominas, comerciant, Barcelona.
23. Enric Gimeno i Vivas, comerciant, veí de Barcelona.
24. Joan Quintana i Soler, comerciant, veí de Barcelona.
25. Francesc Reynés i Peya, comerciant, veí de Barcelona.
26. Enric Rosich i Escofet, fabricant, veí de Barcelona.
27. Fèlix Massó i Verdaguer, comerciant, veí de Barcelona.
28. Llorenç Marimon i Salvany, comerciant, i propietari, veí de Banyoles.

En comparació a «Banco de Gerona», que era una entitat impulsada per gent de Girona i de les comarques que giren al seu entorn «Crédito Gerundense» fou equilibradament mig gironina i mig barcelonina, tot i que alguns dels seus homes, com el Marquès de Camps, residents a Barcelona, tenien molts interessos i vinculacions amb la ciutat de l'Onyar i les terres gironines. La distribució comarcal dels promotors és exactament aquesta:

Crédito Gerundense.

La Junta de Gobierno, en cumplimiento de lo prevenido en el artículo 10 de los Estatutos, ha acordado convocar junta general ordinaria de señores accionistas para el día seis del próximo Febrero, á las once de su mañana, en el domicilio de la Sociedad.

A tenor de lo que se preceptua en el artículo 13 de los referidos Estatutos, solo tienen derecho de asistencia á dicha junta los tenedores de cincuenta ó mas acciones que habrán de constituir en depósito en la caja de la Sociedad, tres días antes por lo menos del señalado para la celebración de aquella:

Gerona 18 Enero de 1891.—El Administrador, *Carlos Martínez*.

Barcelonès	14
Gironès	11
Alt Empordà	1
Garrotxa	1
Selva	1

Podem dir que, en general, tots els fundadors pertanyien a una classe benestant alta o mitjana. Hi predominen els hisendats, propietaris i advocats, alguns d'ells doblats de comerciants i traficants en negocis diversos, entre els quals cal citar altres societats bancàries.

Capital i accionistes

El capital social escripturat era de 20 milions de pessetes, representat per 40.000 accions al portador de 500 pessetes cada una. 20.000 d'aquestes accions van ser subscriïdes pels socis fundadors mateixos d'acord amb aquesta relació:

- 2.750 accions: Pelai de Camps.
- 1.400 accions: Antoni Mataró, Antoni Canadell, Ramon Sendra, Jeroni Pujol, Joaquim Carreras, Raimon de Falgàs, Josep Sitjar i Carles Martínez.
- 700 accions: Marian Bassols.
- 500 accions: Joan Monsalvatge, Antoni Gironès, Ricad Artigas, Josep Pujol, Marian Oliveras i Joan Quintana.
- 400 accions: Josep L lens i Francesc Reynés.
- 300 accions: Narcís Busquets i Francesc Sabater.
- 200 accions: Alexandre Rovira i Fèlix Masó.
- 150 accions: Tomàs Casas.
- 100 accions: Martirià Ramió, Llorenç Corominas, Enric Gimeno, Enric Rosich i Llorenç Marimon.

D'altra banda, en el moment de redactar l'escriptura, hom va fer constar que 6.900 accions més havien estat subscriïdes per les persones o entitats que relacionem al quadre 1, la qual cosa demostra la confiança de la gent de l'època per treure benefici de les accions bancàries que s'anunciaven i la rapidesa amb que s'hi llançaven (7). Pel que fa a les 13.000 accions restants, hem de dir que es conserven en cartera per ser posades en circulació quan ho acordés la Junta de govern del banc.

(7) Heus aquí un exemple rodó d'això que diem: per a la subscripció de 5.000 accions del «Banco de Tortosa», es reberen 1.734.180 sollicituds (!). Cfr. *Un segle de vida catalana*, II, p. 825.

Quadre 1
Altres accionistes de «Crédito Gerundense»

Sra. vídua de Ramon Ribas, de Barcelona	680
Lluís Pujol, de Barcelona	500
Joan Casas de Pou, de Barcelona	500
Joan Ribas, de Barcelona	500
Josep Català, hisendat de Girona	400
Srs. Jové i Cia., de Barcelona	300
Iu Bosch, banquer de París	200
Enric Dauner, de Barcelona	200
Srs. Canadell i Villavechia, de Barcelona	200
Vídua i fills de Ramon Sendra, de Barcelona	200
Llorenç Mata i Pons, de Barcelona	200
Baltasar Bacardí, hisendat de Barcelona	200
Antoni Jover, de Barcelona	200
Josep Casanovas i Macaya	200
Manuel Llistosella i Calzada, hisendat de Girona	200
Pelai de Camps	120
Francesc Torruella, de Barcelona	100
Agustí Manan, de Barcelona	100
Fill de Comas, Salitre i Cia., de Barcelona	100
Isidre Albiñana, de Barcelona	100
Cristòfol Joandó, de Barcelona	100
Marian Fuster, de Barcelona	100
J. Moreu, de Barcelona	100
Andreu Duran	100
Jaume Vilaresan	100
Anicet Espinach	100
Narcís Buxó	100
Antoni Cuyàs	100
Ignasi Villavechia	100
Francisco Alonso del Real	100
Antoni Girandier	100
Calixt Bernis	100
Albert Bernis	100
Srs. Massó, Font i Cia	100
Josep Enric Caner, de Barcelona	50
Joan Doti, de Barcelona	50
Lauro Pujol, de Barcelona	50
Pere Mayoral	50
Federico López	50
Manuel Navarro	50
Total accions	6.900

Notes d'una trajectòria

No tenint a mà la documentació de la societat, el nostre treball pot limitar-se solament a presentar algunes notícies de la societat i a recollir algunes referències pescades als periòdics de l'època i al **Boletín Oficial de la Provincia**, on aparegueren els quatre balanços que reproduïm a l'apèndix (8).

(8) Aparegueren als núms. de 16-I-1885, 16-III-1887 i 3-II-1897.

Es important assenyalar, quant al capital, que de l'escripturat (20 milions) només se'n va fer efectiu el 5 per 100. Segons l'article 6.è dels estatuts, la Junta de govern estava autoritzada per exigir dividendes successius fins a completar el valor nominal. Es feia constar, de tota manera, que cap d'aquests dividendes no podria passar del 10 per 100 i que entre un i altre havien de transcórrer dos mesos com a mínim. També s'especificava que, un cop desembossat el 15 per 100, no es podrien exigir dividendes si no es posaven en circulació les 13.000 accions retingudes en cartera.

Si de l'escriptura passem a la realitat, veiem que els accionistes no aportaren en endavant cap més dividend nou, la qual cosa posa en evidència que el capital real de la societat fou d'1 milió de pessetes.

A partir del 1886 els balanços assenyalen una reducció de capital ben notable. Ja no parlen de 20 milions, sinó de 2 solament: llavors el milió existent com a capital real va significar el 50 per 100 del capital social.

Si la societat va durar tants anys en comparació a les que liquidaren el 1884 o després, bé és segur que fou pròspera i rendible. Les notícies que tenim en aquest sentit ho confirmen, ja que ultra la proporció de beneficis que pertocaven, segons l'article 30 dels estatuts, a la Junta de govern, directors, etc. o al fons de reserva (9), la societat repartí dividendes actius entre els accionistes de cap manera menypreables. Ens consten els següents:

1888	7 ptes. per acció
1891	5 ptes per acció
1892	5 ptes per acció
1893	5 ptes. per acció
1895	5 ptes. per acció

(9) Art. 30: «De los beneficios líquidos resultantes de cada balance, se aplicará el cinco por ciento a la formación de un fondo de reserva, mientras no equivalga éste a una cuarta parte del capital desembolsado; se destinará un diez por ciento más a emolumentos de la Junta de gobierno y de los Directores en la proporción de dos por ciento para cada uno de estos últimos, y el cuatro por ciento restante, distribuido entre todos los individuos de la Junta de gobierno, con exclusión de dichos Directores, quienes están plenamente autorizados para disponer de otro tres por ciento más, destinado a premiar el celo del Administrador, empleados y otros servicios que consideren convenientes, según su criterio (...) el sobrante que reste se distribuirá por igual entre las acciones en circulación, según el dividendo que acuerde la Junta general de accionistas».

Sense que n'hàgim pogut esbrinar els motius, però, «Crédito Gerundense» liquidà a primeries de l'any 1896. L'anunci donat a la premsa afirmava: «En virtud de acuerdo de la Comisión Liquidadora de esta Sociedad, se avisa a los señores Accionistas que desde el día 20 del actual pueden presentar sus acciones para el cobro de cuarenta y cinco por ciento del capital de las mismas, a cuenta del cincuenta por ciento que tienen desembolsado». Hom hi feia constar a la vegada que les oficines dels senyors Martínez i Cia., de la Plaça de la Constitució, 2, baixos, de Girona, i del carrer Ample, 25, principal, de Barcelona, facilitarien les factures i antecedents restants que calguessin (10).

Per acabar

«Crédito Gerundense» es constituí 9 dies després que ho fes «Banco de Gerona». Més que competència premeditada, creiem que es tractà d'una cristallització paral·lela motivada per uns moments d'eufòria generalitzada. Ara bé: el capital de 20 milions de pessetes que escripturà «Crédito Gerundense» degué restar importància a l'altra societat que només n'havia escripturat 5 (aportat igualment en un 5 per 100).

Malgrat l'equilibri Barcelona-Girona quant als socis fundadors, «Crédito Gerundense» tingué de fet més accionistes a Barcelona que a Girona i comarques, cosa que va fer necessària una sucursal a la capital catalana.

Entre els promotors s'hi descobreixen elements de gran potència econòmica i de singular relleu en la política oficial. Deixant de banda la figura del Marquès de Camps, primer contribuent de la «província», hem de destacar que Antoni Mataró fou governador civil de Girona (1890-1892) i que abans havia presidit la Diputació (1878-1880), càrrec que també havia ocupat Joan Monsalvatge. El poder econòmic d'aquesta burgesia anà, doncs, íntimament lligat amb el poder polític.

La liquidació de «Banco de Gerona» degué beneficiar d'alguna manera l'entitat, car eliminà una competència evident. Fixem-nos que fou després de la desaparició de «Banco de Gerona» quan reduí el capital a 2 milions.

Finalment, diguem que a Girona «Crédito Gerundense» s'instal·là a la plaça del Vi (oficialment de la Constitució). A més a més de les relacions existents amb el banquer Martínez Dalmau, hem pogut llegir que «Crédito Gerundense» hi adquirí la casa núm. 12, on A. Colodón hi tenia un establiment d'òptica, perfumeria i quincalla (11).

(10) B.O.P.G., 17-II-1896.

(11) **El Demócrata**, 15-I-1882.

BALANÇOS de "CREDITO GERUNDENSE" tancats el 31 de desembre de cada any

1883

ACTIU:

	Pessetes
El 95 % de 20.000.000 ptes. del capital social	19.000.000'—
11.544 accions en cartera 5 % desembossat	288.600'—
Caixa. Existència en efectiu	31.981'41
Cartera. Obligacions a cobrar	71.591'39
Obligacions a negociar	71.307'43
Deutors en compte corrent	695.930'36
Despeses d'instal·lació	30.590'68
Parament de casa	10.016'44
Total actiu	20.200.007'71

PASSIU:

	Pessetes
Capital. 40.000 accions de 500 ptes. unitat	20.000.000'—
Creditors en compte corrent	200.007'71
Total passiu	20.200.007'71

1885

ACTIU:

	Pessetes
El 95 % de 20.000.000 ptes. del capital social	19.000.000'—
11.544 accions en cartera 5 % desembossat	288.600'—
Caixa. Existència en efectiu	29.296'60
Cartera. Obligacions a cobrar	94.657'87
Obligacions a negociar	49.069'87
Deutors en compte corrent	804.558'99
Total actiu	20.264.183'33

PASSIU:

	Pessetes
Capital. 40.000 accions de 500 ptes. unitat	20.000.000'—
Creditors en compte corrent	264.183'33
Total passiu	20.264.183'33

1886**ACTIU:**

	Pessetes
El 50 % de 2.000.000 ptes. del capital social	1.000.000'—
1.154 accions en cartera 50 % desembossat	288.500'—
Caixa. Existència en efectiu	47.675'70
Cartera. Obligacions a cobrar	113.523'20
Obligacions a negociar	87.599'52
Deutors en compte corrents	777.863'24
Total actiu	2.315.161'66

PASSIU:

	Pessetes
Capital. 4.000 accions de 500 ptes. unitat	2.000.000'—
Creditors en compte corrent	315.161'66
Total passiu.	2.315.161'66

1895**ACTIU:**

	Pessetes
Accionistes: el 50 % a desembossar	1.000.000'—
Cartera: valors diversos	1.538.500'—
Deutors en compte corrent	1.061.946'27
Total actiu	3.600.446'27

PASSIU:

	Pessetes
Capital	2.000.000'—
Creditors en compte corrent	1.600.446'27
Total passiu	3.600.446'27